

استفاده از نفت و مشتقات آن در روزگار باستان

نوشته : ژاك رامن

ترجمه : مسعود رجب‌نیا

پلوتارك و ديون كاسيوس نيز از آتش جوشان دردشت نمفه^۱ ترديك آپولونيا^۲ (سلنيزيا در آلبانيا)^۳ ياد کرده‌اند که از باران زبانه می‌کشد ولی به‌خاک و چمنزار گرندي نمی‌رساند. پيشينيان به آنجا نرسیده بودند که از خاصیت آتشی برای محصولات نفتی بهره‌ فراوان برند ولی از نفت و مشتقات نفت استفاده‌ها می‌کردند. مثلاً پلینی گوید که چرم را به نفت آغشته می‌کنند تا آن را از گزند آتش مصون دارند (؟) و از نفت برای رنگ کردن مجسمه‌ها و جلا دادن آهن و سرمیخها استفاده می‌کردند و برای درمان هم بهره می‌گرفتند. استرابون گوید که صابون^۴ به دود دادن بیمار با سوختن «آسفالت» می‌پرداختند^۵. و برزیل گوید که قیر سیاه دمل را می‌رساند و فهرستی از دردها به دست داده که شفا بخش آنها مشتقات نفت است مانند تراخم و لك سفید در قرنیه و برص و لیخن که مرضی است پوستی و جرب و قنرس و درد دندان و تنگ نفس و اسهال و دردهای شکم و مجاری صوتی و حملات عصبی و غیره^۶. از یکی از مشتقات نفت یعنی «آسفالت» برای نگهداری شراب استفاده می‌شد. در خاور میانه در ساختمانها از قیر همچون ملاط استفاده می‌شد. در کتاب مقدس سفر پیدایش باب یازدهم آیه ۱۳ دربارهٔ برج بابل سخن از استفاده از قیر رفته است. دیودور سیسیلی و استرابون و پلینی همین مطلب را دربارهٔ بابل گفته‌اند. پلینی گوید که قیر جایگزین آهک و گچ می‌شد. استرابون گوید که «آسفالت» برای ساختن طاقها و جرزها و ستونها به کار برده می‌شد و نیز آن را برای اندود کردن درها

بسیاری از نویسندگان دربارهٔ لایه‌های مواد نفتی زمین و نحوهٔ برخورداری از آنها در روزگار باستان اطلاعاتی به دست داده‌اند. معرفت بشر از نفت و مواد نفتی بسیار پیش‌تر از اختراع اتومبیل و هواپیما و حرارت مرکزی در ساختمانها بوده است. گاهی در کتاب‌های پيشينيان به مطالبی دربارهٔ نفت جوشان یا گازهای متصاعد از زمین برمی‌خوریم که نمی‌توانیم از شگفتی خودداری کنیم. «پلینی» عالم طبیعی روم باستان می‌گوید: «درلیسیه در جنوب آسیای صغیر بر سه کوه خیمرا^۱ شعله‌ای است که شب و روز زبانه می‌کشد. به گفتهٔ کتزیاس کنیدی پزشک یونانی در بار اردشیر دوم هخامنشی در این‌جا آب باخاک و با علف آتش افروخته را دامن می‌زند و افزون می‌کند. در همین محل در کوه هفاستین^۲ اگر مشعلی فروزان بهریم بی‌درنگ شنها و ریگهای جویبارها و خود آب مشتعل می‌شود. این آتش با باران زبانه می‌کشد. اگر کسی چوبی بی‌فروزد که از شکاف کوه بگذرد ناگهان جویبارهای آتش برپا می‌گردد. در باختر^۳ کوهی است که شبها شعله‌ور است. در ماوراء سیناس^۴ در مرز پارس آتشی فروزان وجود دارد، در شوش بر بالای برج سفید آتش از پاترده دهانه زبانه می‌کشد که بزرگترین آنها روزها قابل رؤیت است. دردشت بابل آبیگری هست فروزان به بزرگی يك ژوژر^۵ (۲۵ آر). در جده ترديك کوه هسپریوس^۶ دشتها شبانگاه پرستاره می‌نماید، در قلمرو مگالوپلیس^۷ نیز چنین است».

نقش برجسته زن بافنده بر سنگ قبر درشوش از دوران آشوری عیلامی

5 - Jugère.

6 - Hesperius.

7 - Mégalopolis شهری در یونان «م» .

8 - Nyuphéc.

9 - Apollonia.

10 - Selenitziq.

۱۱ - صابئین پیروان مذهبی از مذاهب شرك و به خصوص ستاره پرستی بودند و در حران در بین النهرین می زیستند «م»
 ۱۲ - واژه یونانی asphaltos و لاتینی bitumen برای همه مشتقات ئیدروکاربورها به کار می رفته است به ویژه مشتقاتی که سفت و منجمد باشند یا قابل انجماد . لغت naphte به مشتقات مایع ئیدرو کاربورها و نفت خام اطلاق می شد «م» .

۱۳ - در طب قدیم ایرانی «مومیائی و فسفر و کفرالیهود و زفت رومی» از مشتقات نفت فراوان داشت . «م» .

به کار می بردند . این گفته ها را کاوشهای باستانشناسی در تل اسمر و اور و اوروک و موهنجودارو و اریحا تأیید می کند . گذشته از استفاده از قیر در ساختمانها ، این ماده را در ساختن مجسمه ها و آلات آرایش و ظروف به کار می بردند .

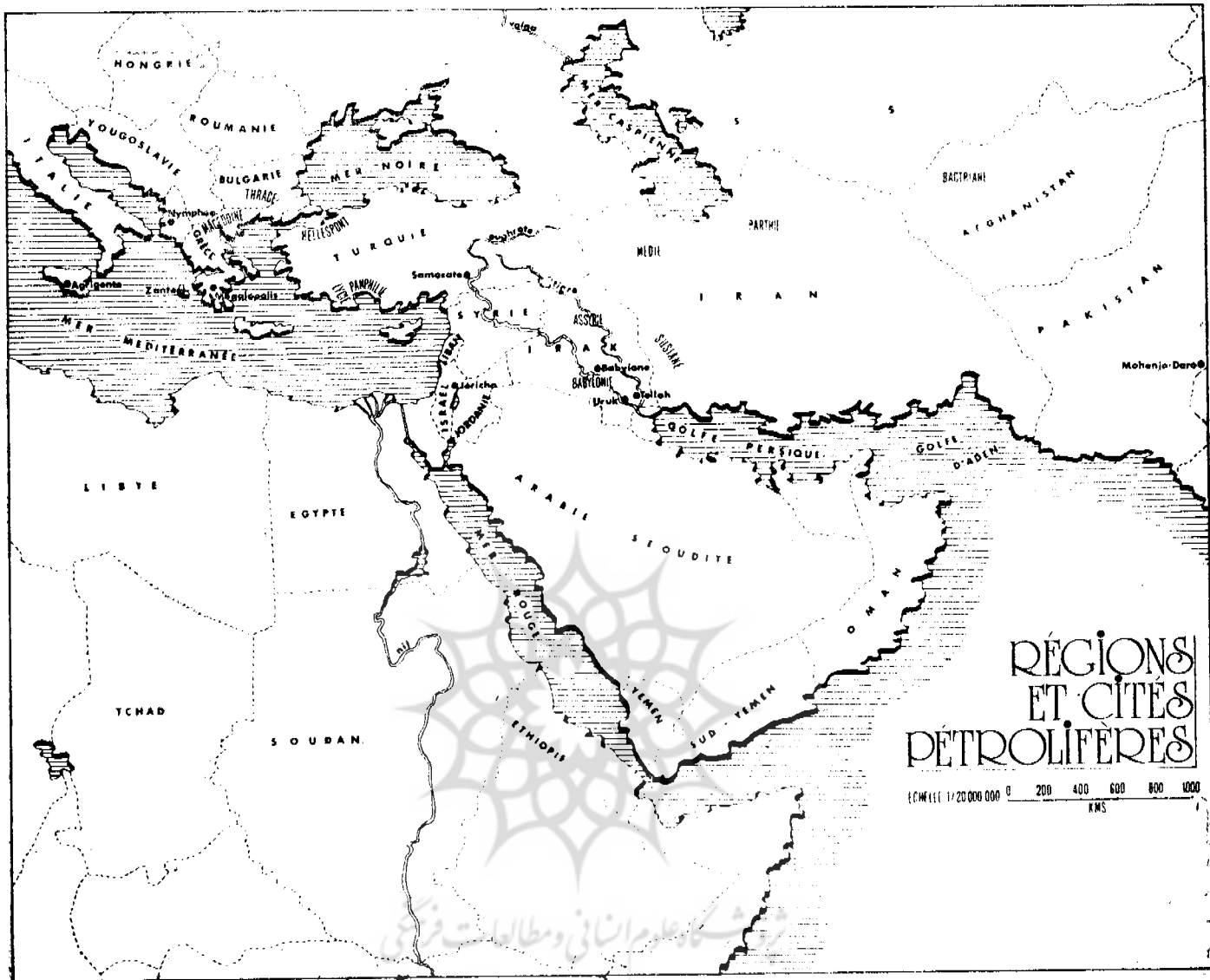
کشتیها را از دیرباز در تمدنهای بین النهرین از سومری گرفته تا بابلی و آشوری باقیراندود می کردند . این عمل در نقشهای برجسته هم نمودار شده است . استرابون و پلینی از این عمل یاد می کنند . در کتاب مقدس در سفر پیدایش باب ششم آیه ۱۴ درباره کشتی نوح آمده است که آنرا از بیرون

1 - Chimère.

2 - Hephastiens.

4 - Cittacène.

۳- حدود بلخ «م» .

نواحی و شهرهای نفتخیز دوران باستان

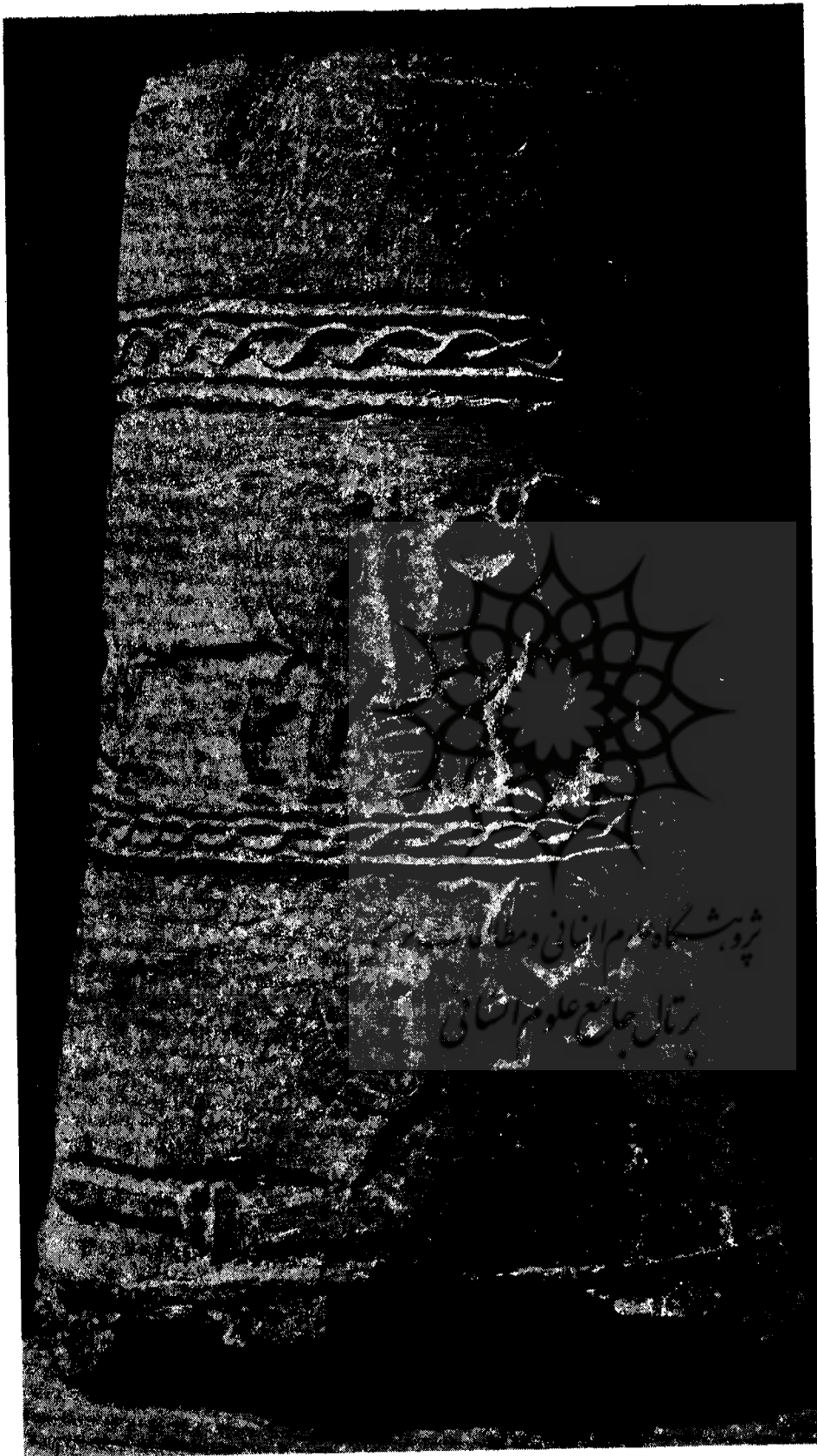
و فروزان می‌افکندند. در جای دیگری از منجنیق‌هایی یاد کرده که نبرهای نئین را که سرتیرهای آهنین محتوی ماده قابل اشتغال داشت می‌افکندند.

درمتهای مختلف دو نحوه استفاده دیگر هم برای نفت برشمرده‌اند. یکی برای گرم کردن و دیگری برای روشنایی. در بین‌النهرین و بابل که هم‌بزم به دست نمی‌رسید به گفته «دیودور» «آسفالت» می‌سوزانیدند. به قول استرابون و پلینی از «آسفالت» یا «قیر» نفت خام می‌گرفتند و در چراغدانها

و درون به قیر اندودند. استرابون می‌گوید که در ظروف نئین اگر قیر اندود شده باشند می‌توان آب ریخت. سبدهای که موسی در آن به نیل افکنده شد نیز قیر اندود شده بود (ر.ک. کتاب مقدس، سفر خروج باب دوم آیه ۳).

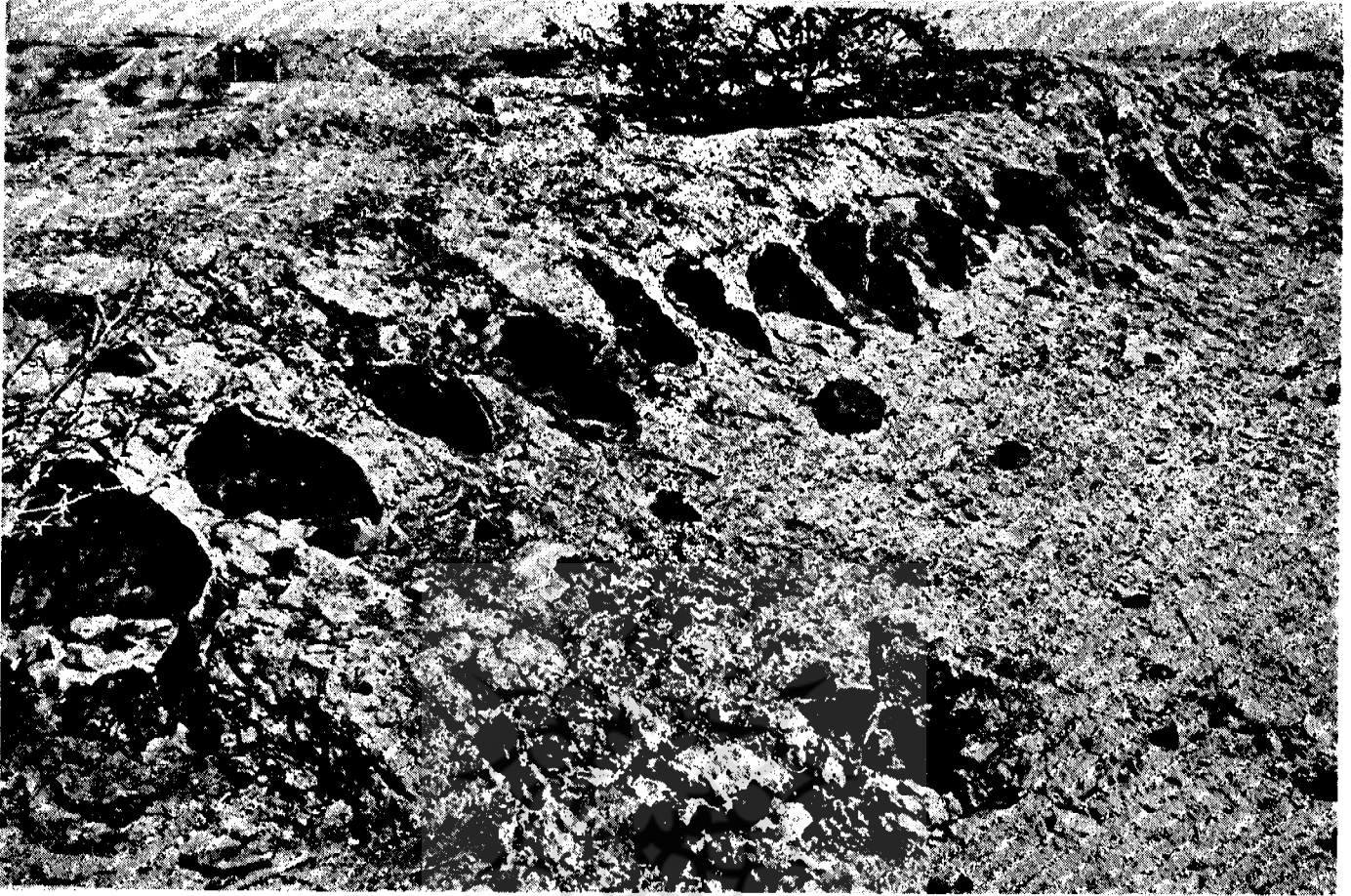
در کار جنگ هم نفت و مشتقات آن فراوان به کار گرفته می‌شد. پلینی گوید که در ساموزات در کمازن (کران علیای فرات) در هنگام دفاع در برابر حمله لوکولوس^{۱۴} با قیرسبازان رومی و اسلحه ایشان را آتش زدند. توسیدید از نقاطی به هنگام حمله یاد می‌کند. آمین مارسلن حکایت می‌کند که تیر «مادی» به پیکانی گفته می‌شد که ایرانیان آنرا آغشته به نفت می‌کردند

14 - Luculus.

پرویشگاه مردم انسانی و مطالعات
مستقل جامع علوم انسانی

پایه‌ای از قبیر با نقش گاو از هراة سوم
پ. م. پیدا شده درشوش

تصفیه‌خانه اینکارها در آمریکا

داشتن نفت یاد کرده‌اند امروزه خالی از آن هستند مانند لیسبه که در آثار ارسطوی کاذب و پلینی و دیسکوریدس از آن یاد شده. پامفیلی که پلینی از آن گفته و مکالوپلیس در پلوپونز که ارسطوی کاذب بر شمرده وزانت^{۱۶} که هرودوت و ویترو و پلینی ذکر کرده‌اند و مقدونیه که هرودوت و استرابون آورده‌اند و تراکیه که ارسطوی کاذب و تئوفراست و پطرس و پلینی و دیسکوریدس گفته‌اند و هلسپون که در آثار استرابون آمده و آگریژانت^{۱۷} در آثار پلینی و نمونه که شهری است در ایلیری یا یوگسلاوی امروزی در آثار دیون کاسیوس و ارسطوی کاذب و ویترو و استرابون والین^{۱۸} آمده.

در آمریکا از هزارها سال پیش بومیان از نفت بهره می‌گرفتند. قبایل اینکا از نفت برای انفجار استفاده می‌کردند

به‌جای روغن نباتی یا حیوانی می‌سوختند. بی‌گمان بوی زننده نفت که در آن روزگار از شیوه بر طرف کردنش آگاه نبودند بسیار مشمژکننده و نفرت‌انگیز بود. در دورانهای اخیر چراغهای نفتی بالوله شیشه‌ای پیش از پیداشدن برق رواج یافته بود.

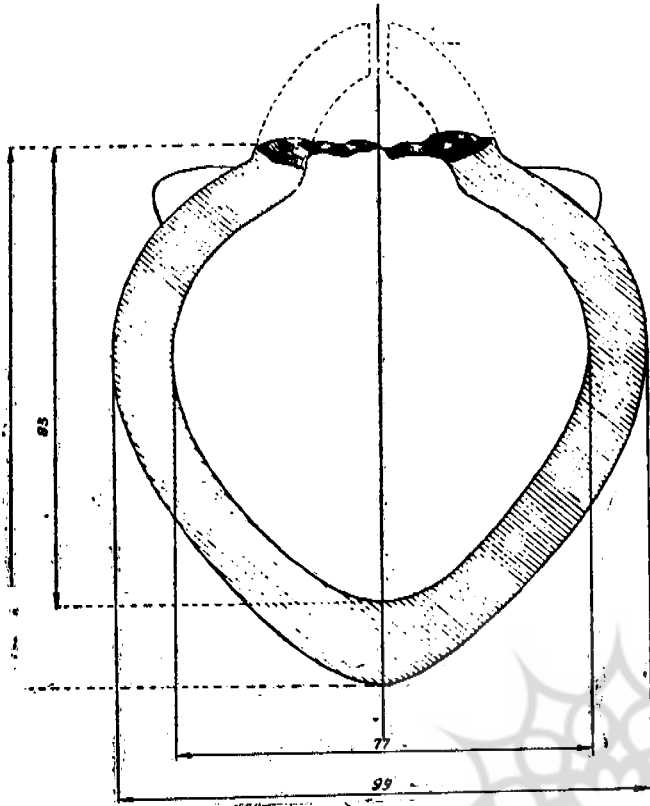
در اسناد تاریخی از جاهایی که دارای مواد ئیدروکار بودند یاد کرده‌اند. اینها عبارتند از بین‌النهرین و بابل که در بسیاری متون آنها را بر شمرده‌اند از جمله در آثار دیودور سیسیلی و استرابون و ویترو^{۱۵} و پلینی و شوش که در آثار هرودوت و پلینی مندرج است و آشور (ناحیه کرکوک عراق) در آثار استرابون و آمین مارسلن و ماد (شاید متعود ناحیه قم باشد) در آثار گزنفون و پارت و باختر در آثار ارسطوی کاذب و پلینی مضبوط است و عربستان و کرانه‌های خلیج فارس و حتی جنوب شرقی جزیره العرب در آثار ویترو و استرابون و پلینی و تاسیت و بطلموس آمده است.

بعضی از سرزمینها هم که نویسندگان کهن از آنها به سبب

15 - Vitruve.

۱۶ - Zante جزیره‌ای در دریای اژه «م» .

۱۷ - Agrigente جزیره‌ای در جنوب غربی ایتالیا «م» .
17 - Elien.

نارنجك نفتی اعراب

يك نوع دیگر نارنجك
عربان

اسپانیاییان چون در آمریکا به پیشروی و لشکر کشی میپرداختند به نخستین تصفیه‌خانه نفت برخوردند مرکب از تعدادی ظرفهای کوچک که نفت در آن می‌ریختند و در آفتاب می‌گذاشتند و حرارت خورشید نفت نسبتاً خالص را جدا می‌کرد. در پرو از این روش بسیار استفاده می‌کردند.

چینیان در ۲۲۰۰ سال پیش گاز نفت را بالوله‌های خیزران حمل می‌کردند، در ژاپن چاههای نفت کنده شده با وسایل بدوی پیدا کرده‌اند از ۶۱۵ میلادی، در برمانی چاه نفت می‌کنند و آن را استخراج می‌کردند و برای گرم کردن و روشنایی به کار می‌بردند و حتی به هند صادر می‌کردند. عرب‌ها از نفت در جنگهای صلیبی علیه لوثی مقدس بهره گرفتند و با فراهم ساختن انفجار بزرگی او را ترسان ساختند. از قرن هشتم میلادی برابر با دوم هجری اعراب این ماده را در نارنجکهای می‌ریختند و فروزان به سوی دشمن می‌افکندند و نیز کهنه‌های آلوده به نفت را دورسنگها می‌پیچیدند و به سوی حریف پرتاب می‌کردند.